

4.8) ทำความเข้าใจและสร้างความร่วมมือในประชาคมโลก และในภูมิภาคถึงความมีสิทธิเสรีภาพและความเสมอภาคเท่าเทียมกันของประชาชนทุกหมู่เหล่า เชื้อชาติ ศาสนา ในสังคมไทยโดยเน้นไปที่ประเทศมุสลิม

4.9) พัฒนาเสริมสร้างเศรษฐกิจในพื้นที่อย่างยั่งยืน ยกกระดับมาตรฐานการครองชีพของประชาชน เพื่อบรรเทาความเดือดร้อน พัฒนาชุมชน เสริมสร้างการบริหารจัดการในพื้นที่เชิงบูรณาการ ทั้งนี้การดำเนินการจะต้องอยู่บนพื้นฐานความต้องการของประชาชนหรือชุมชนอย่างแท้จริง

4.10) ดำเนินมาตรการด้านการข่าว และการปฏิบัติการจิตวิทยาและประชาสัมพันธ์เชิงรุกควบคู่กับการปฏิบัติการในด้านอื่น ๆ อย่างต่อเนื่อง

5) การบริหารจัดการ

5.1) การแก้ปัญหาในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ให้มีความสงบอย่างถาวร เป็นภารกิจที่มีความสำคัญยิ่งต่อความมั่นคงของชาติ จึงเป็นหน้าที่รับผิดชอบสูงสุดของรัฐบาลให้กระทรวง ทบวง กรม และหน่วยงานอื่น ๆ ของรัฐ กำหนดแผน/โครงการ และการปฏิบัติทั้งสิ้น ให้บรรลุวัตถุประสงค์แห่งนโยบายนี้

5.2) สำนักงานสภาความมั่นคงแห่งชาติ (สมช.) รับผิดชอบในการเสนอแนะ ครม. ในเรื่องเกี่ยวกับนโยบายที่เกี่ยวข้องและเป็นศูนย์กลางในการดำเนินการตรวจสอบและประเมินผล การปฏิบัติของหน่วยระดับกระทรวง และความต้องการของประชาชนในพื้นที่ โดยมุ่งผลประโยชน์ของชาติและรับผิดชอบในการบูรณาการแผนยุทธศาสตร์การพัฒนา 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ด้านความมั่นคง

5.3) สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) รับผิดชอบในการบูรณาการแผนยุทธศาสตร์การพัฒนา 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ด้านเศรษฐกิจและสังคม

5.4) กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายใน (กอ.รมน.) รับผิดชอบในการจัดตั้ง กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในส่วนหน้า เป็นศูนย์ควบคุมและแกนหลักในการประสาน การปฏิบัติงานการแก้ปัญหาในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ใช้ชื่อว่า "กองอำนวยการ เสริมสร้างสันติสุขจังหวัดชายแดนภาคใต้ (กอ.สสส.จชต.)" ในการบริหารจัดการ ดำเนินการ ควบคุมบังคับบัญชาอำนวยการ ประสานงาน บริหารจัดการ บูรณาการแผนงานกับหน่วยงาน ต่าง ๆ ที่ร่วมกันแก้ปัญหาในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้

5.5) ให้ทุกส่วนราชการ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น รัฐวิสาหกิจ ให้การสนับสนุน กองอำนวยการเสริมสร้างสันติสุขจังหวัดชายแดนภาคใต้ (กอ.สสส.จชต.) โดยถือเป็นลำดับความเร่งด่วนสูงสุด จัดให้มีระบบการบริหารจัดการเป็นเอกภาพและมุ่งผลสัมฤทธิ์ในการดำเนินการ เพื่อตอบสนองนโยบายยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัดชายแดนภาคใต้

5.6) ให้สำนักงบประมาณ และกระทรวงการคลังจัดระบบ และจัดเตรียม งบประมาณรองรับการดำเนินงานและการปฏิบัติตามคำสั่งนี้ และให้การสนับสนุนการจัดเงินตอบแทนหรือขึ้นเงินเดือนพิเศษแก่ผู้ปฏิบัติหน้าที่ในการสร้างสันติสุขในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ที่มีผลงานดีเด่นและเจ้าหน้าที่ประจำ กอ.สสส.จชต. ในทุกระดับ

6) คำสั่ง ระเบียบ หรือข้อบังคับใดซึ่งขัดแย้งกับคำสั่งนี้ให้ใช้คำสั่งนี้แทน ทั้งนี้ ตั้งแต่วันที่ 1 มีนาคม พ.ศ. 2547 เป็นต้นไป (<http://www.tha.rakthai.or.th/application>) (จำรูญ ก้องสิริวงศ์, 2548 : 33-37)

แนวทางการแก้ไขปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้

ประชาชนทุกคนในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ได้มีการดำรงชีวิตที่สามารถอยู่ได้อย่างมีความสงบสุขบนเอกลักษณ์เฉพาะของศาสนาและวัฒนธรรม โดยเฉพาะการที่ชาวไทยมุสลิมซึ่งเป็นคนส่วนใหญ่ในพื้นที่ “อยู่อย่างมุสลิมในสังคมไทย” เช่นเดียวกับศาสนิกกลุ่มอื่นที่เป็นสมาชิกของสังคมไทยเช่นกัน ในขณะเดียวกันก็เป็นพลังสร้างสรรค์ที่สำคัญของชาติ ในฐานะที่เป็นพลเมืองไทยและอยู่ร่วมกับเพื่อนร่วมชาติอย่างมีความสุข มีความสามัคคีร่วมกัน ทุกคนเห็นคุณค่าของความหลากหลายทางวัฒนธรรม ซึ่งเป็นพลังและปัญญา ช่วยให้เกิดความมั่นคง สันติสุข และการพัฒนาที่ยั่งยืน รวมทั้งเป็นพลังสำคัญที่เชื่อมโยงความสัมพันธ์ในทางสร้างสรรค์ และการพัฒนาร่วมกับประเทศเพื่อนบ้านและประชาคมมุสลิม ประชาชนในพื้นที่มีโอกาสและบทบาทในการมีส่วนร่วม ในกระบวนการแก้ไขปัญหาและการพัฒนา และการทำงานร่วมกันของทุกฝ่ายในสังคม เพื่อปกป้องวิถีชีวิตของคนในสังคม จากผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงและแรงกดดันจากภายนอก (วชิระ อัลภาชน์, 2546 : 24-25)

การกำหนดแนวทางแก้ไขปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้นั้น คณะรัฐมนตรีได้ให้ความเห็นชอบไว้เมื่อวันที่ 18 พฤษภาคม 2547 เป็นแนวทางการดำเนินงานตามมาตรการในส่วนที่กำลังดำเนินการ ตลอดจนมีการเร่งรัดและลดเงื่อนไขที่เป็นสาเหตุสำคัญของปัญหา พร้อมทั้งมีการดำเนินการในทุกมิติเพื่อคลี่คลายและแก้ไขปัญหา ดังนี้

1) มาตรการที่กำลังดำเนินการ

1.1) มาตรการด้านการสร้างความปลอดภัยและยุติความรุนแรง โดยได้มีการสั่งการและหน่วยปฏิบัติกำลังดำเนินการอยู่แล้ว ที่สำคัญได้แก่

1.1.1) การปฏิบัติงานด้านการสืบสวน สอบสวน การปฏิบัติต่อผู้ต้องหาและผู้ต้องสงสัย ซึ่งเจ้าหน้าที่ต้องปฏิบัติตามกฎหมายอย่างเคร่งครัด โปร่งใส และใช้วิธีการทางนิติวิทยาศาสตร์เท่าที่ทำได้ ห้ามใช้วิธีการใด ๆ ที่ไม่ถูกต้องโดยเด็ดขาด

1.1.2) การปฏิบัติการของเจ้าหน้าที่จากส่วนกลางต้องประสานงานอย่างใกล้ชิดกับหน่วยงานในพื้นที่ โดยเฉพาะกองทัพบกที่ 4

1.1.3) การปรับเปลี่ยนบุคลากรของรัฐ ที่สร้างปัญหาและเงื่อนไขในพื้นที่

1.1.4) การบังคับใช้มาตรการต่าง ๆ ตามกฎอัยการศึกอย่างจำกัด และมีหลักเกณฑ์โปร่งใส

1.2) มาตรการด้านการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ได้มีการปฏิบัติอยู่หลายเรื่อง ที่สำคัญได้แก่

1.2.1) การส่งเสริมทางสถาบันการศึกษา เช่น ปอเนาะ ดาดีกา ทั้งในด้านวิชาการ การพัฒนาอาชีพ และคุณภาพชีวิตให้สอดคล้องกับความต้องการของประชาชน และหลักสูตรพื้นฐานของประเทศ

1.2.2) การส่งเสริมอัตลักษณ์ของวัฒนธรรมท้องถิ่นและการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขภายใต้รัฐธรรมนูญ

1.3) มาตรการด้านการพัฒนา โดยเฉพาะการส่งเสริมการพัฒนาที่เป็นการเน้นศักยภาพและสอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น และส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา โดยให้มีกลไกอย่างเป็นรูปธรรม ด้านการรับฟังความเห็นจากประชาชน ตามแผนพัฒนาด้านสังคม เศรษฐกิจ และด้านความมั่นคงในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งขณะนี้อยู่ระหว่างการดำเนินการให้เป็นไปตามมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 7 เมษายน 2547

2) มาตรการที่สมควรเร่งดำเนินการ แม้ว่าเป็นมาตรการที่กำลังดำเนินการอยู่บ้างแล้ว แต่จำเป็นต้องเร่งรัดการดำเนินการ ได้แก่

2.1) มาตรการด้านการรักษาความปลอดภัยและยุติความรุนแรง สมควรให้หน่วยปฏิบัติเร่งดำเนินการในเรื่อง

2.1.1) การจัดตั้งกำลังประชาชนอาสาสมัครป้องกันตนเอง

2.1.2) ความชัดเจนในคดีที่เกี่ยวข้องกับปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่สาธารณชนให้ความสนใจและมอบให้กรมสอบสวนคดีพิเศษและกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพรับผิดชอบการสืบสวนคดีที่มีข้อครหาว่าไม่ได้รับความยุติธรรมจากพนักงานสอบสวนชุดปัจจุบัน

2.1.3) การชดเชยค่าเสียหายแก่ประชาชนและเจ้าหน้าที่ที่เสียชีวิตและบาดเจ็บจากเหตุการณ์ใช้ความรุนแรง

2.1.4) การปฏิบัติต่อผู้กระทำผิด ผู้ที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำผิด และแนวร่วมที่หลงผิดอย่างเพื่อนร่วมชาติ โดยมีมาตรการให้กลับมายุ่งยวมในสังคมอย่างสันติสุขด้วยการใช้กระบวนการทางกฎหมายเป็นพื้นฐานในการแก้ปัญหา

2.2) มาตรการด้านการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมเห็นควรเร่งดำเนินการในเรื่อง

2.2.1) ส่งเสริมการจัดการการศึกษาศาสนาที่สอดคล้องกับหลักศาสนาที่ถูกต้อง

2.2.2) การพัฒนาศักยภาพจังหวัดชายแดนภาคใต้ให้เป็นศูนย์การศึกษาอิสลามระดับอุดมศึกษาในภูมิภาค

2.2.3) ส่งเสริมให้เจ้าหน้าที่ในพื้นที่มีความรู้ ความเข้าใจ และเจตคติที่ดีและให้มีการออกกระเปียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการในการปฏิบัติราชการที่ดีเพิ่มเติม ให้เหมาะสมกับจังหวัดชายแดนภาคใต้

2.3) มาตรการด้านการพัฒนา เร่งดำเนินการในเรื่องการส่งเสริมและอำนวยความสะดวก การไปทำงานในประเทศเพื่อนบ้านของประชาชนในจังหวัดชายแดนภาคใต้

3) มาตรการที่จำเป็นต้องดำเนินการเพิ่มเติม มาตรการที่ควรมีการสั่งการจากระดับนโยบาย คือ การเสริมสร้างสายสัมพันธ์อันเข้มแข็งระหว่างประชาชนในจังหวัดชายแดนภาคใต้กับคนในภาคอื่น ๆ ของประเทศ โดยการดำเนินการตามมาตรการนี้จะต้องครอบคลุมทั้งในมิติทางด้านการศึกษา ศาสนา วัฒนธรรม และการประชาสัมพันธ์ รวมทั้งให้มีความเข้าใจเพื่อนร่วมชาติและสามารถอาศัยอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติ (จำรูญ ก้องสิริวงศ์, 2548 : 38-39)

จากเอกสารดังกล่าวข้างต้นทำให้ทราบว่าจังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นพื้นที่ที่รัฐบาลให้ความสำคัญเป็นพิเศษมาตลอดทุกรัฐบาล ที่ต้องดำเนินการแก้ไขปัญา โดยได้กำหนดนโยบายและองค์กรในการแก้ไขปัญาไว้เป็นการเฉพาะ ได้แก่ นโยบายความมั่นคงแห่งชาติเกี่ยวกับจังหวัดชายแดนภาคใต้ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2521 จวบจนปัจจุบันได้มีการทบทวน ปรับปรุงแก้ไขมาแล้วรวม 5 ฉบับ มีผลทำให้สถานการณ์ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่เดิมอยู่ในสภาพที่ไม่สงบ

มีความหวาดระแวงระหว่างประชาชนกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ รวมทั้งมีปัญหาคอนภาพชีวิตของประชาชน ได้รับการแก้ไขและพัฒนาอย่างต่อเนื่องในปัจจุบันถือว่าประสบผลสำเร็จในระดับที่ทุกฝ่ายพึงพอใจ และเห็นว่าสังคมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ จะต้องมียุทธศาสตร์ทางการพัฒนาที่มั่นคงอย่างยั่งยืน

การแก้ไขปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้ในช่วงต่อไป ได้กำหนดวิธีคิดและการนำเสนอนโยบายใหม่ด้วยการที่เน้นให้ทุกฝ่าย ทั้งภาครัฐและภาคประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมคิด ร่วมทำ ตั้งแต่ขั้นเริ่มต้นของกระบวนการกำหนดนโยบาย เพื่อให้เกิดความมั่นใจในการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติร่วมกัน และด้วยความเชื่อมั่นว่าจะเกิดความมั่นคงขึ้นในพื้นที่ ที่ทำให้การดำเนินชีวิตของประชาชนในพื้นที่ที่มีความสงบสุข และเป็นส่วนหนึ่งของสังคมไทยที่มั่นคงอย่างถาวร รวมทั้งสังคมไทยโดยรวมตระหนัก และเห็นคุณค่าของนโยบายเช่นเดียวกัน

นโยบายช่วงต่อไปจึงมุ่งเน้นการพัฒนาคนในสังคม ให้เป็นศูนย์กลางของการแก้ไขปัญหาทั้งปวง โดยสร้างและพัฒนาศักยภาพของคนทั้งภาครัฐและภาคประชาชนให้มีความเข้าใจ และเห็นคุณค่าของความหลากหลายทางวัฒนธรรมที่จะนำมาเป็นพลังสร้างสรรค์สังคมร่วมกันในการแก้ไขปัญหาและอยู่ร่วมกันได้อย่างมีเกียรติและศักดิ์ศรี ในขณะเดียวกันก็จะพัฒนาภาวะแวดล้อมในทุกด้าน ให้สอดคล้องกับการพัฒนาคนและสังคมดังกล่าว ให้รู้เท่าทันและพร้อมที่จะปรับตัวกับการเปลี่ยนแปลงทั้งภายใน และภายนอกประเทศบนพื้นฐานเอกลักษณ์เฉพาะประการสำคัญจะพัฒนาและสร้างการมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย เพื่อรองรับและแก้ไขปัญหาทั้งในเรื่องของคน สังคม และสภาวะแวดล้อมที่จะเกิดปัญหาได้ พร้อมที่จะปกป้องวิถีชีวิตของคนในพื้นที่และพัฒนาไปในทิศทางร่วมกัน นอกจากนี้ยังเป็นการสร้างพลังสังคมแห่งการสร้างสรรค์ตามกรอบและกติกาใหม่ของสังคมในอนาคต รวมทั้งการเชื่อมโยงมิติทางวัฒนธรรมกับประเทศเพื่อนบ้านและประชาคมมุสลิมในการสร้างความสัมพันธ์ที่ยั่งยืนในทุกด้าน สุดท้ายมุ่งหวังว่าปัญหาต่าง ๆ ในจังหวัดชายแดนภาคใต้จะเข้าสู่สภาวะปกติในนโยบายฉบับนี้

นโยบายฉบับนี้จะบรรลุผลสำเร็จและยั่งยืนได้ จะอยู่ที่ความร่วมมือของประชาชนที่มีต่อองค์กรภาครัฐ โดยภาครัฐจะต้องเป็นกลไกหลักในการนำนโยบายไปปฏิบัติ และทำให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาอย่างผู้ที่บรรลุวิสัยภาวะทางการเมือง และหากประชาชนเห็นความสำคัญและคุณค่าของนโยบายให้ความร่วมมืออย่างจริงจังต่อเนื่อง ปัญหาความมั่นคงในจังหวัดชายแดนภาคใต้จะเข้าสู่สภาวะปกติ ความเจริญก้าวหน้า และความอยู่รอดปลอดภัยของจังหวัดชายแดนภาคใต้ ก็จะเข้าสู่สภาวะปกติภายใต้ นโยบายฉบับนี้ได้เป็นอย่างดี
รูปธรรม (วชิระ อัลภาชน์ , 2546 : 46-47)

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

สายจิตต์ เหมินทร์ (2507 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่องการเสียรัฐไพรบุรี กลันตัน ตรัง กานู และปลิสของไทยให้แก่อังกฤษในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เนื้อหาสำคัญคือ ประเทศไทยได้แผ่อำนาจไปปกครองหัวเมืองมลายูตั้งแต่สมัยสุโขทัย แต่หัวเมืองเหล่านี้มักก่อการกบฏต่อไทยในยามที่ไทยมีปัญหาภายในหรืออยู่ในภาวะสงคราม จนในที่สุดหัวเมืองมลายูประเทศราชตกอยู่ใต้อำนาจของไทยอย่างเด็ดขาดในสมัยรัชกาลที่ 1 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ อย่างไรก็ตามหัวเมืองมลายูต้องใช้กำลังปราบปรามจนในที่สุดไทยต้องเสียดินแดนหัวเมืองบางส่วนคือ ไทรบุรี กลันตัน ตรังกานู และปลิส ให้แก่อังกฤษในสมัยรัชกาลที่ 5 เป็นวิทยานิพนธ์ที่ให้ข้อมูลทางประวัติศาสตร์อย่างละเอียด

สมาน รังสิโยภุชฎี (2510 : บทคัดย่อ) ไร่ศึกษาเรื่อง "การเข้าถึงประชาชนในจังหวัดชายแดนภาคใต้" กล่าวถึง ปัญหาต่าง ๆ ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ เช่น ปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างข้าราชการและเจ้าหน้าที่กับประชาชน ปัญหาเรื่องการคมนาคม ปัญหาทางสังคม และปัญหาทางการเมือง ซึ่งส่งผลให้การปกครองบริเวณดังกล่าวไม่ได้รับผลดีเท่าที่ควร โดยเฉพาะทำให้เกิดปัญหาการเข้าถึงประชาชนพร้อมกันนั้นผู้เขียนได้เสนอข้อคิดเห็นต่อการปกครองจังหวัดชายแดนภาคใต้ 11 ข้อ ที่สำคัญคือการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างชาวไทยมุสลิมกับชาวไทยอื่น ๆ อันจะส่งผลต่อความมั่นคงของประเทศโดยรวม

ประกิจ ประจวบปัจฉิม (2516 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง "การปรับปรุงและส่งเสริมปอเนาะให้เป็นโรงเรียนราชภัฏสอนศาสนาอิสลาม" กล่าวว่า จังหวัดชายแดนภาคใต้มีสถาบันสำคัญคือ ปอเนาะซึ่งเป็นสถานศึกษาศาสนาอิสลามอย่างต่อเนื่องมาแต่โบราณ จัดตั้งและทำการสอนโดยโต๊ะครู โดยไม่มีหลักสูตรและไม่มีหลักเกณฑ์ในการเป็นโต๊ะครู การศึกษาจึงจำกัดอยู่เฉพาะเรื่องศาสนาเป็นสำคัญ ทำให้เยาวชนมุสลิมไม่ตระหนักถึงความเป็นไทย รัฐจึงเข้าไปส่งเสริมและปรับปรุงปอเนาะให้เป็นโรงเรียนราชภัฏสอนศาสนาอิสลามตามพระราชบัญญัติโรงเรียนราชภัฏ และปรับปรุงคุณภาพการศึกษาในทุก ๆ ด้าน นอกจากนี้ผู้เขียนยังเสนอแนะว่ารัฐบาลควรต้องเร่งรัดพัฒนาการศึกษาในจังหวัดชายแดนภาคใต้ทุกระดับให้ความสัมพันธ์ต่อเนื่องกัน มีการกำหนดแผนโครงการและดำเนินงานทุกด้านให้ประสานสอดคล้องกัน เพื่อให้เป็นการแก้ไขปัญหาการศึกษาอย่างถูกต้อง อันจะเป็นพื้นฐานนำไปสู่การแก้ไขปัญหาคือ ทั้งด้านเศรษฐกิจ การเมืองและการปกครอง

สงคราม ชื่นภบาล (2517 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง "การผสมกลมกลืนชาวไทยมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้" กล่าวว่า ปัจจุบันจังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นจุดที่ล่อแหลมทางการเมืองการปกครอง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม ซึ่งก่อให้เกิดปัญหาขึ้นหลายประการอันเป็นอุปสรรคต่อการผสมกลมกลืนชาวไทยมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ผู้เขียนพบว่ารัฐบาลได้พยายามแก้ไขปัญหาดังกล่าวต่าง ๆ ตลอดมา ทั้งในรูปของกฎหมาย โครงการของหน่วยราชการ แต่การดำเนินงานก็ไม่บรรลุตามเป้าหมาย

นันทวรรณ ภู่อ่าง (2521 : บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่องปัญหาความไม่สงบในบริเวณจังหวัดชายแดนภาคใต้ของประเทศ พบว่าเป็นปัญหาหนึ่งที่สร้างความกังวลใจให้แก่รัฐบาลไทยเกือบทุกยุคทุกสมัย การจะเข้าใจปัญหาในบริเวณจังหวัดชายแดนภาคใต้จะต้องพิจารณาปัจจัยหลาย ๆ ด้านประกอบกันเริ่มตั้งแต่พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ โดยได้กล่าวว่าในสมัยรัตนโกสินทร์ความสัมพันธ์กับเมืองปัตตานีมีลักษณะเป็นแบบเมืองประเทศราช แต่เมื่อปัตตานีก่อการกบฏหลายครั้ง ทางกรุงเทพฯจึงตัดสินใจใช้นโยบาย "แบ่งแยกและปกครองปัตตานี" ต่อมาเมื่อรัชกาลที่ 5 ทรงดำเนินนโยบายโยกอำนาจมาสู่ศูนย์กลางได้ทรงใช้ระบบเทศาภิบาลในการปกครองหัวเมือง ซึ่งรวมถึงหัวเมืองประเทศราชมลายูด้วย เป็นผลให้หัวเมืองประเทศราชดังกล่าวก่อความไม่สงบขึ้นอีก แต่รัฐบาลก็สามารถระงับความยุ่งยากนั้นได้ ต่อมาเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นระบบประชาธิปไตย หัวเมืองดังกล่าวก็ได้กลายมาเป็นสี่จังหวัดภาคใต้ของไทยก็ได้พยายามเคลื่อนไหวเพื่อแยกตนเองออกจากไทยเป็นระยะ ๆ โดยมีหลักฐานว่าได้รับการสนับสนุนจากบุคคลบางกลุ่มในมาเลเซียและสิงคโปร์ นอกจากนี้ยังมีปัญหาผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์บนพื้นที่ดังกล่าวด้วย รัฐบาลเองก็พยายามแก้ปัญหาชาวไทยมุสลิม ซึ่งผู้เขียนได้ให้ข้อคิดไว้ว่า ปัญหาชนกลุ่มน้อยเป็นปัญหาที่ซับซ้อนและละเอียดอ่อนอย่างยิ่ง การเข้าใจตัวปัญหาจึงเป็นเรื่องสำคัญที่สุด แม้ว่าไม่อาจแก้ไขปัญหานั้นได้สำเร็จภายในเวลาอันรวดเร็ว แต่ถ้าใช้ความพยายาม ความอดทน ความเห็นอกเห็นใจ ความสม่ำเสมอ และนโยบายที่ต่อเนื่องก็เชื่อว่าจะได้ผลตอบแทนที่คุ้มค่า

จักรพันธ์ วงศ์บูรณาวาทย (2522 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่องปัญหาและอุปสรรคต่อการปกครองจังหวัดชายแดนภาคใต้ พบว่าปัญหาอุปสรรคในการปฏิบัติงานที่สำคัญที่สุดคือ ภาษา รองลงมาคือ ปัญหาด้านศาสนา ขนบธรรมเนียม ประเพณีวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน ปัญหาอันเกิดจากตัวข้าราชการเอง และปัญหาของขบวนการก่อการร้าย (ชก.) ตามลำดับ จากปัญหาดังกล่าวก็ได้เสนอแนวทางแก้ไขคือ การสอนภาษายาวีแก่ข้าราชการ และปรับปรุงตัวข้าราชการเอง

จักรพันธ์ วงศ์บูรณาวาทย (2524 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่องแนวทางแก้ไขปัญหในจังหวัดชายแดนภาคใต้ในทัศนะของคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดพบว่าการแก้ไขปัญหจังหวัดชายแดนภาคใต้จะต้องปรับปรุงแก้ไขสิ่งเหล่านี้

1) ปรับปรุงแก้ไขที่ตัวข้าราชการ เพื่อให้เป็นบุคคลที่มีภาพพจน์ที่ดีในสายตาของประชาชน และทัศนะของกรรมการอิสลามประจำจังหวัด ตลอดจนมีขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติหน้าที่ในจังหวัดชายแดนภาคใต้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

2) ปรับปรุงแก้ไขทางด้านโครงสร้างหลัก โดยเน้นหนักในการสร้างความเจริญในด้านถนนหนทาง เพื่อให้สามารถติดต่อ คมนาคมได้สะดวกทั่วถึงและรวดเร็ว

3) ปรับปรุงด้านสังคม โดยการส่งเสริมให้มีการศึกษาอย่างทั่วถึงและแพร่หลายโดยเน้นให้เห็นความสำคัญของการศึกษาในหลักสูตรภาษาไทย

4) ปรับปรุงทางด้านเศรษฐกิจให้มีการปรับปรุงโครงสร้างทางเศรษฐกิจ โดยให้มีการประกันราคาสินค้า ตลอดจนหาทางกำจัดพ่อค้าคนกลางโดยการตั้งสหกรณ์ และส่งเสริมให้ประชาชนสามารถเพิ่มระดับรายได้โดยวิธีการต่าง ๆ

5) ปรับปรุงโครงสร้างการเข้าถึงประชาชน โดยให้กรรมการอิสลามได้เข้ามามีบทบาทร่วมในโครงการต่าง ๆ ของทางราชการ เช่น โครงการ ปจว. และ ปชส. เป็นต้น

6) ปรับปรุงการบริหารในจังหวัดชายแดนภาคใต้เสียใหม่ ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความคล่องตัวในการบริหารงาน ตลอดจนเกิดเอกภาพในการปกครองบังคับบัญชาระหว่างส่วนราชการต่าง ๆ โดยเฉพาะหน่วยราชการของ ทหาร ตำรวจ และพลเรือน เป็นต้น เพื่อว่าจะได้ทำงานอย่างมีความร่วมมือและประสานงานกันให้ดี และมากกว่าในปัจจุบัน

นเรศ วงศ์สวัสดิ์ (2526 อ้างในสรศักดิ์ อินทร์ , 2538 : 53) ได้ทำการศึกษาปัจจัยบางประการเกี่ยวกับทัศนคติของผู้นำท้องถิ่นที่มีต่อโครงการสร้างงานในชนบท พบว่า ผู้นำท้องถิ่นที่มีอายุมาก มีทัศนคติที่ดีต่อโครงการสร้างงานในชนบทมากกว่าผู้มีอายุน้อย เมื่อเปรียบเทียบกับผู้นำศาสนาอิสลามจะมีความคล้ายคลึงมาก แต่ส่วนใหญ่ผู้นำศาสนาอิสลามทั้งระดับกรรมการอิสลามประจำจังหวัด ประจำมัสยิดจะได้รับเลือกจากผู้มีอายุมากอยู่แล้ว และมีส่วนน้อยที่เลือกได้ผู้มีอายุน้อย และผู้นำศาสนาอิสลามทุ่มเทในการทำงานเคร่งครัดในการปฏิบัติกิจทางศาสนา

เลกิงศักดิ์ พัฒโน (2527 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่องการแก้ไขปัญหจังหวัดชายแดนภาคใต้ ศึกษากรณีการพัฒนาประสิทธิภาพข้าราชการ ศอ.บต. พบว่าสภาพปัญหาของการบริหารราชการจังหวัดชายแดนภาคใต้ประการหนึ่ง คือ การโยกย้ายข้าราชการที่ประพฤติดีมีขอบมาปฏิบัติ

พื้นที่ นอกจากนี้ราชการบางส่วนก็ขาดความรู้สึกผูกพันรับผิดชอบต่อท้องถิ่น มีพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมหรือมีทัศนคติต่อพื้นที่นี้ เป็นเพียงบันไดขั้นแรกในการปฏิบัติราชการหรือหัวใจมาแสวงหาผลประโยชน์เป็นหลัก อย่างไรก็ตามหลังจากมีการจัดตั้ง คอ.บต.แล้วมีเครื่องบ่งชี้ว่าข้าราชการได้รับการยอมรับว่าพฤติกรรมดีขึ้นมากทั้งในทัศนะของบุคคลชั้นนำในท้องถิ่น ผู้นำศาสนา และการร้องเรียนของประชาชนเกี่ยวกับพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมของข้าราชการได้ลดลง

การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในทางบวกของข้าราชการดังกล่าว ผู้ศึกษาได้ระบุว่าเป็นผลมาจากความร่วมมือของกระทรวง ทบวง กรมต่าง ๆ ในการสรรหาคนที่มาปฏิบัติงานในพื้นที่ ความร่วมมือของประชาชนในการเสนอแนะปรับปรุงงานและรายงานพฤติกรรมของข้าราชการ และที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือ การดำเนินงานของ คอ.บต. ทั้งในการปฐมนิเทศ การอบรม การโยกย้ายข้าราชการและการสร้างขวัญกำลังใจ

สุรินทร์ พิศสุวรรณ และชัยวัฒน์ สถาอานันท์ (2527 : บทคัดย่อ) ได้แบ่งเป็นบทศึกษา 2 เรื่อง คือ "เงื่อนไขทางการเมืองที่นำไปสู่การละเมิดสิทธิมนุษยชนในจังหวัดชายแดนภาคใต้" โดย สุรินทร์ พิศสุวรรณ และ "อิสลามกับความรุนแรง : การศึกษาเฉพาะกรณีเหตุการณ์รุนแรงในสี่จังหวัดภาคใต้" โดย ชัยวัฒน์ สถาอานันท์ สำหรับเรื่องแรกเป็นผลงานวิจัยที่ประกอบเป็นวิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิตทางรัฐศาสตร์ เรื่อง "Islam and Malay Nationalism : A Case Study the Malay Muslims of Southern Thailand" ซึ่งผู้เขียนได้นำเสนอต่อมหาวิทยาลัยในสหรัฐอเมริกาเมื่อ พ.ศ. 2525 งานวิจัยนี้มุ่งศึกษาถึงปัญหาทัศนคติทางการเมืองของผู้บริหารทางการเมืองไทย และผู้กำหนดนโยบายของรัฐต่อประชากรกลุ่มน้อยเชื้อสายมาเลย์ ซึ่งนำไปสู่ความขัดแย้งกระทบต่อความรู้สึกของชนกลุ่มน้อยที่มีความแตกต่างทางด้านเชื้อชาติ ศาสนา ภาษา และประวัติศาสตร์ดังกล่าว จบลงด้วยข้อเสนอแนะสู่ทางในการปรับปรุงโครงสร้างทางสังคม และการเมืองเพื่อเสริมสร้างการยอมรับและความไว้วางใจต่อกันมากขึ้นระหว่างเจ้าหน้าที่ของรัฐกับประชาชนส่วนใหญ่ในท้องถิ่น ส่วนงานวิจัยเรื่องที่สอง ผู้เขียนภาพแปลจากต้นฉบับภาษาอังกฤษโดยแบ่งเป็นสามส่วน ส่วนที่หนึ่ง เป็นการบรรยายภาพแห่งความรุนแรงซึ่งเกิดขึ้นในสี่จังหวัดภาคใต้ ระหว่าง พ.ศ. 2519 ถึง พ.ศ. 2524 ส่วนที่สองกล่าวถึงความเข้าใจเชิงโครงสร้างต่อภาพแห่งความรุนแรงในด้านเศรษฐกิจ สังคม และประวัติศาสตร์ ส่วนที่สามผู้เขียนพยายามแยกความขัดแย้งออกจากความรุนแรง และการที่ผู้ใช้ความรุนแรงนำศาสนาอิสลามมาเป็นเหตุผลรองรับความรุนแรงในภาคใต้ของประเทศไทยในช่วงระยะเวลาดังกล่าว ผู้เขียนได้ใช้วิธีการศึกษาเรื่องนี้ทั้งวิธีการแบบโบราณคดี (Archaeology) และปรากฏการณ์วิทยา (Phenomenology) พร้อมกับใช้ข้อมูลภาคสนามจากการสัมภาษณ์ชาวบ้าน

ในจังหวัดยะลา ปัตตานี และสตูล ในเดือนธันวาคม พ.ศ. 2525 มาประกอบด้วย โดยมีได้ระบุนามและความเป็นมาของผู้ให้สัมภาษณ์

เจษฎา อรุณพัฒน์พงศ์ (2528 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง "การปฏิบัตินโยบายสำหรับจังหวัดชายแดนภาคใต้ : ศึกษากรณีจังหวัดนราธิวาส" โดยศึกษาเปรียบเทียบโครงการ 3 ประเภทคือ โครงการสร้างงานในชนบทภาคใต้ กรอบแนวคิดในการวิเคราะห์ที่ว่าความสำเร็จและความล้มเหลวของการปฏิบัตินโยบายขึ้นอยู่กับปัจจัย 6 ข้อ คือ จุดกำเนิดของนโยบาย ความชัดเจนของนโยบาย การสนับสนุนของนโยบาย ความซับซ้อนของการบริหาร สิ่งจูงใจของผู้ปฏิบัตินโยบาย และการจัดสรรทรัพยากรของนโยบาย ซึ่งปัจจัยทั้ง 6 ประการดังกล่าวมีอิทธิพลต่อความสำเร็จของการปฏิบัตินโยบายอย่างมีนัยสำคัญ

จักกฤษณ์ นรนิติผดุงการ (2530 อ้างถึงใน โมตรี สมะแอ , 2546 : 46) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องการปกครองท้องถิ่นต่างวัฒนธรรม : สถานการณ์ 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ พบว่าการที่สถานการณ์ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่เสื่อมโทรมในปี 2518 และกลับมาคลี่คลายไปในทางที่ดีขึ้น ในปี 2525-2526 นั้นเป็นผลมาจากการที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ร่วมกันกำหนดนโยบายที่ชัดเจนและสอดคล้องกัน ทั้งด้านการปราบปราม การพัฒนา การสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องกับต่างประเทศและได้มีการปรับปรุงการประชาสัมพันธ์ การจัดโครงการพัฒนาและเข้าถึงประชาชน การสร้างความเข้าใจอันดีกับผู้นำศาสนา การปราบปรามกลุ่มโจรหลักคือ ชก. จคม. และ ผกค. อย่างจริงจังและต่อเนื่อง และที่สำคัญข้าราชการได้เปลี่ยนแปลงทัศนคติและพฤติกรรมจากเดิมโดยทำงานที่จริงจังร่วมกับประชาชน และมีอุดมการณ์เสียสละมากขึ้น แต่ทั้งนี้เป็นที่คาดหวังว่าจะมีแรงผลักดันให้ดีขึ้นไปอีก และควรจะอยู่ในสภาพที่น่าพอใจมากกว่านี้ ถ้ารัฐบาลไม่เปลี่ยนแปลงท่าทีและนโยบายที่กระทำได้ผลอยู่แล้วไปสู่แนวทางเดิมและที่สำคัญ คือความไม่แน่นอนในนโยบายที่เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงรัฐบาลหรือความขัดแย้งระหว่างผู้นำของทางราชการ

สมิหว่า จิตตลดากร (2530 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่องการสำรวจสถานการณ์ทางการเมืองและเศรษฐกิจในจังหวัดชายแดนภาคใต้ พบว่า ผลของการปฏิบัติงานตามนโยบายความมั่นคงแห่งชาติของหน่วยงาน ศอ.บต. และ พตท.43 นั้น ยังไม่บรรลุผลตามเป้าหมายได้ทั้งหมด ประชาชนส่วนใหญ่ยังไม่นิยมพูดและเขียนภาษาไทย มีปัญหาเกี่ยวกับการว่างงานฐานะเศรษฐกิจดีขึ้นเล็กน้อยแต่โดยส่วนรวมยังถือว่าค่อนข้างต่ำ ยังมีความหวาดระแวงในสวัสดิภาพและความเป็นอยู่ไม่ไว้วางใจในตัวข้าราชการและไม่ยอมรับรูปแบบการพัฒนาที่รัฐบาลกำหนด เมื่อประชาชนมีปัญหาเกิดขึ้น มักจะมาปรึกษากับผู้นำท้องถิ่นมากกว่าข้าราชการ

สมิทธา จิตตลดากร (2530 : บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่องทัศนคติของข้าราชการในจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่มีต่อการดำเนินงานของศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ พบว่าการดำเนินงานของ ศอ.บต.ได้บรรลุผลเกือบทุกเป้าหมาย ยกเว้นเป้าหมายทางเศรษฐกิจ ข้าราชการส่วนใหญ่มักจะมีความเข้าใจในนโยบายการจัดสรรโควตา 2 ชั้นพิเศษในเรื่องการกระจายและไม่ได้รับความเป็นธรรมในการพิจารณา

อาคม ใจแก้ว (2533 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องการนำนโยบายไปปฏิบัติในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ : ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อความสำเร็จ พบว่า การนำนโยบายไปปฏิบัติในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อให้บรรลุความสำเร็จได้นั้นจะต้องให้ความสำคัญต่อปัจจัย 3 ประการ คือ ปัจจัยด้านชุมชนที่เน้นความยึดมั่นในวัฒนธรรม ปัจจัยด้านนโยบาย และปัจจัยด้านข้าราชการระดับล่าง โดยเฉพาะข้าราชการระดับล่างเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุด เพราะเป็นผู้เชื่อมโยงนโยบาย ระดับนามธรรมสู่การปฏิบัติในพื้นที่ที่เป็นรูปธรรม หากข้าราชการขาดความตั้งใจจริงในการปฏิบัติงานในพื้นที่แล้ว ถึงแม้ว่านโยบายจะมีความชัดเจนสอดคล้องกับสภาพปัญหาและวัฒนธรรมของพื้นที่เพียงใดก็อาจจะทำให้นโยบายล้มเหลวได้ในที่สุด

กิตติ รัตนฉายา (2533 อ้างถึงใน ไผ่ตริ สะมะแอ , 2546 : 45) ศึกษาเรื่องปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างชาวไทยพุทธและชาวไทยมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ พบว่า ปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างชาวไทยพุทธและชาวไทยมุสลิมมีลักษณะทางลบมากกว่าทางบวก ซึ่งเกิดจากสาเหตุ 2 ประการ คือ ความไม่เข้าใจซึ่งกันและกัน และความหวาดระแวงสงสัยซึ่งกันและกัน การแก้ไขปัญหাজังหวัดชายแดนภาคใต้ของรัฐบาลควรเร่งด่วนสูงสุด คือการสร้างเอกภาพในแนวความคิดและเอกภาพในการปฏิบัติ รวมทั้งการให้ความรู้ การทำความเข้าใจนโยบายแก่องค์การที่เกี่ยวข้อง ทั้งนี้เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ต้องการ คือ การก่อให้เกิดความเข้าใจ และเลิกความหวาดระแวง ซึ่งกันและกันระหว่างชาวไทยมุสลิมและชาวไทยพุทธ ซึ่งจะพัฒนาไปสู่ความสัมพันธ์ที่เป็นบวกระหว่างคนทั้งสองกลุ่มจึงถือว่าเป็นเรื่องสำคัญยิ่งในการที่จะแก้ไขคลี่คลายปัญหাজังหวัดชายแดนภาคใต้ให้ลุล่วงไปโดยเร็ว

ปัทมา สุทินัย (2534 : บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่องการเปิดรับข่าวสาร ความรู้และทัศนคติต่อสำนักงานตรวจเงินแผ่นดินของเจ้าหน้าที่หน่วยรับตรวจในหน่วยราชการส่วนกลาง และรัฐวิสาหกิจ พบว่าการเปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับสำนักงานตรวจเงินแผ่นดิน มีความสัมพันธ์กับระดับทัศนคติที่มีต่อสำนักงานตรวจเงินแผ่นดิน แตกต่างกัน โดยผู้ที่ได้รับข่าวสารเกี่ยวกับสำนักงาน

ตรวจเงินแผ่นดิน และหนังสือเวียนของทางราชการจะมีทัศนคติที่ดีต่อสำนักงานตรวจเงินแผ่นดินมากกว่าผู้มีระดับความรู้เกี่ยวกับสำนักงานตรวจเงินแผ่นดินในระดับต่ำ

จุจิตรา แซ่เหล้า (2534 : บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่องการศึกษาความต้องการของชุมชนไทยมุสลิมที่มีต่อการบริการของโรงเรียนมัธยมศึกษา : ศึกษาเฉพาะ ชุมชนไทยมุสลิมที่อยู่ในเขตพื้นที่บริการของโรงเรียนคลองยางประชานุสรณ์ อำเภอเกาะลันตา จังหวัดกระบี่ พบว่า แม้ว่าผู้ปกครองเด็กไทยมุสลิมจะมีคุณลักษณะต่าง ๆ ที่แตกต่างกันออกไปตามการส่งและไม่ส่งบุตรหลานเข้าศึกษาต่อในโรงเรียนมัธยมศึกษา ตลอดจนมีความเคร่งครัดในศาสนาและฐานะทางเศรษฐกิจที่แตกต่างกัน แต่ความต้องการของผู้ปกครองเด็กไทยมุสลิมตามคุณลักษณะต่าง ๆ กันดังกล่าวที่มีต่อการบริการของโรงเรียนมัธยมศึกษาในด้านต่าง ๆ ก็มีได้แตกต่างกัน

ธนากรณ์ ศรีสาคร (2534 อ้างถึงใน จุมพฏ พงษ์สุวรรณ , 2542 : 27) ศึกษาเรื่องนโยบายกับการแก้ไขปัญหการบริหารงานจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยมุ่งวิเคราะห์ด้านนโยบายและการนำนโยบายไปปฏิบัติเพื่อชี้ให้เห็นถึงปัญหการบริหารงานจังหวัดชายแดนภาคใต้ ผลการศึกษา พบว่า นโยบายที่กำหนดขึ้นส่วนใหญ่ค่อนข้างชัดเจนและครอบคลุมทุกด้าน แต่ในเรื่องที่ยังไม่ชัดเจน ได้แก่ ไม่มีการแบ่งมอบความรับผิดชอบให้แก่แต่ละกระทรวง ทบวง กรม นำไปปฏิบัติตามหน้าที่รับผิดชอบของตน แม้จะมีการจัดตั้งศูนย์อำนวยการบริหารงานจังหวัดชายแดนภาคใต้ขึ้นก็ตาม แต่การบริหารงานยังขาดเอกภาพ การดำเนินงานล่าช้าเพราะการบริหารงานยังคงยึดระบบราชการแบบเดิม การปฏิบัตินโยบายในด้านการศึกษายังไม่บรรลุผลตามเป้าหมาย ทั้งนี้เห็นได้จากชาวไทยมุสลิมส่วนใหญ่ในพื้นที่ไม่สามารถพูดภาษาไทยได้ หรือพูดได้แต่ไม่มีโอกาสพูด ในส่วนข้าราชการที่นำเอานโยบายไปปฏิบัตินั้น ทัศนคติของประชาชนต่อข้าราชการยังคงเป็นเชิงลบ ส่วนปัจจัยความสำเร็จหรือความล้มเหลวของการปฏิบัตินโยบายนั้น พบว่า ขบประมาณกับแผนงานโครงการ ไม่สอดคล้องกัน การมอบหมายให้หน่วยปฏิบัติไปดำเนินการไม่สามารถกระทำได้ เนื่องจากหน่วยปฏิบัตินั้นขึ้นตรงต่อหน่วยแม่ ขาดการกำหนดมาตรฐานการทำงานและการติดตามประเมินผล ปัญหาอื่นคือ การขัดขวางจากผู้สูญเสีย ผลประโยชน์ในพื้นที่และปัญหาขัดแย้งของหน่วยงานที่เข้าไปปฏิบัติงานในพื้นที่

นิยนาถ บุนนาค (2534 อ้างถึงใน ไมตรี สะมะแอ , 2546 : 45-46) ศึกษาเรื่องนโยบายการปกครองของรัฐบาลไทยต่อชาวไทยมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ (พ.ศ. 2475-2516) พบว่า รัฐบาลไทยตระหนักถึงปัญหาของจังหวัดชายแดนภาคใต้มาโดยตลอด นับตั้งแต่ก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครองใน พ.ศ. 2475 จนถึงปัจจุบัน สำหรับในระหว่าง พ.ศ. 2475-

2516 นั้น แม้รัฐบาลประกาศใช้นโยบายหลักเหมือนกันทั่วประเทศ แต่ในส่วนของจังหวัดภาคใต้ จะตั้งคณะกรรมการเฉพาะกิจขึ้น เพื่อปรับนโยบายหลักนั้นให้เข้ากับสภาพบุคคลและพื้นที่ทั้งใน ด้านการปกครอง การศึกษา การสาธารณสุข และอื่น ๆ บางนโยบายรัฐบาลก็กำหนดขึ้นไว้ เฉพาะในจังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นพิเศษ แม้กระนั้นก็ตามรัฐบาลบางสมัยกระทำการประหนึ่ง บีบบังคับชาวไทยมุสลิม โดยไม่คำนึงถึงความแตกต่างทางด้านสังคมและวัฒนธรรม จึงก่อให้เกิด ความไม่พอใจต่อรัฐบาลไทยในหมู่ชาวไทยมุสลิม เป็นโอกาสให้บุคคลบางกลุ่มถือเป็นข้ออ้างเข้า แทรกแซง ซึ่งก่อให้เกิดปัญหา เป็นผลกระทบต่อเสถียรภาพความมั่นคงของประเทศ รัฐบาลมี นโยบายในการปกครองชาวไทยในจังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นพิเศษตามภูมิหลังทางด้าน วัฒนธรรม ประเพณี และศาสนา ปัญหาที่เกิดขึ้นมิได้อยู่ที่นโยบายของรัฐบาล แต่อยู่ที่ ข้าราชการของรัฐใช้นโยบายไปปฏิบัติในพื้นที่มากกว่ารัฐบาลจึงควรจัดให้มีการประเมินผลการ ใช้นโยบายไปปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอ เพื่อการปรับปรุงให้มีประสิทธิผลยิ่งขึ้น

กรกช เตชะเกรียงไกร (2534 : บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่องทัศนคติของนิสิตนักศึกษาต่อ ความน่าเชื่อถือในข่าวสารทางการเมืองภายในประเทศของหนังสือพิมพ์ ผลการศึกษาพบว่า ทัศนคติต่อความน่าเชื่อถือในข่าวสารทางการเมืองภายในประเทศของหนังสือพิมพ์ในประเด็นด้าน เนื้อหา ข่าวสารมีความเกี่ยวข้องหรือมีผลกระทบต่อผู้อ่านนั้นมีทัศนคติในเชิงลบ

ทองวิจัยและพัฒนา สำนักงานตำรวจแห่งชาติ (2536 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาปัญหา ของเจ้าหน้าที่ตำรวจสายตรวจในเขตจังหวัดชายแดนภาคใต้ : แนวทางแก้ไข ผลการศึกษาพบว่า เจ้าหน้าที่ตำรวจสายตรวจมีความคิดเห็นกำลังพลที่ใช้ในงานสายตรวจมีไม่เพียงพอโดยเฉพาะ สายตรวจตำบล ปัจจัยพื้นฐานในการปฏิบัติงานขาดแคลน เช่น รัถยนต์ รถจักรยานยนต์ น้ำมัน เชื้อเพลิง วิทยุมือถือ และอาวุธปืน และเงินเบี้ยเลี้ยงไม่เหมาะสมกับภาระหน้าที่ ผู้บังคับบัญชา ระดับสารวัตรและสารวัตรใหญ่ให้ความสำคัญในการตรวจสอบการปฏิบัติน้อย การประสานและ แลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างฝ่ายสอบสวน และสืบสวนมีน้อย การให้ความร่วมมือของประชาชนใน การสืบพยานหลักฐานหรือจับกุมคนร้ายมีเป็นเพียงบางครั้งเท่านั้น โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ตำรวจที่ พูดภาษายาวีไม่ได้มีความแตกต่างในการนับถือศาสนายังได้รับความร่วมมือน้อยลง

เถกิงศักดิ์ พัฒโน (2536 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่องการรักษาและพัฒนาทรัพยากร มนุษย์ในองค์การ : เฉพาะกรณีจังหวัดชายแดนภาคใต้ พบว่า สภาพปัญหาของจังหวัดชายแดน ภาคใต้ในปัจจุบันล้วนเป็นปัญหาเกี่ยวกับมนุษย์เป็นสำคัญ ทั้งภาครัฐบาล ภาคเอกชน และภาค ผู้นำศาสนา เช่น ปัญหาความหวาดระแวงระหว่างข้าราชการกับประชาชน ความไม่ปลอดภัยใน

ชีวิตและทรัพย์สิน (โดยเฉพาะครู) การแสวงหาผลประโยชน์ เป็นต้น รัฐบาลได้ตระหนักถึงปัญหาอันเนื่องมาจากทรัพยากรดี จึงได้มีมติคณะรัฐมนตรีเกี่ยวกับทรัพยากรมนุษย์อยู่มาก ด้วยความเรื้อรังของปัญหาและข้อจำกัดต่าง ๆ จึงทำให้การพัฒนาล่าช้ากว่าภูมิภาคอื่น ๆ ทั้งนี้รัฐบาลต้องยอมรับในความสามารถพิเศษของพื้นที่ สร้างความเป็นธรรมบริหารจัดการความเหลื่อมล้ำในการบริหารทรัพยากรมนุษย์และผู้บังคับบัญชาส่วนกลางส่งคนไปลงโทษไปหาผลประโยชน์ทั้งในเรื่องเงินและ 2 ชั้นกรณีพิเศษ เพื่อให้การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เป็นไปอย่างเหมาะสมและสามารถแก้ปัญหาได้

ารองทอง เขียนทอง (2536 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่องการบริหารงานบุคคลในจังหวัดชายแดนภาคใต้ของกรมสามัญศึกษา" พบว่า

1) การสรรหา คัดเลือก บรรจุแต่งตั้งและโยกย้าย

ผู้บริหารส่วนใหญ่เห็นว่าบุคลากรไม่พอเพียง ได้เสนอแนะแนวทางแก้ไขคือ มอบหมายหน้าที่ให้รับผิดชอบงานเพิ่มขึ้น ส่วนคุณสมบัติตามมติ ครม. มีความเห็นเหมาะสมด้านความประพฤติ บุคลิกลักษณะดี ประวัติการทำงานดี มีความสามารถในการปฏิบัติงานและเข้ากับประชาชนได้ และระบุว่าไม่มีผลดีในการใช้ระบบอุปถัมภ์

ข้าราชการและลูกจ้าง ส่วนใหญ่ระบุว่า บุคลากรไม่พอเพียง ในตำแหน่งครูผู้สอน และสรุปว่ามีผลเสียในการใช้ระบบอุปถัมภ์ คือ ไม่มีประสิทธิภาพในการทำงาน

2) การเลื่อนตำแหน่ง

ผู้บริหารส่วนใหญ่ระบุว่า ควรมีการพิจารณาเลื่อนตำแหน่งให้ผู้ปฏิบัติงานในจังหวัดชายแดนภาคใต้ก่อน เพื่อเป็นขวัญและกำลังใจ และเห็นด้วยกับการใช้วิธีการเสนอผลงานในการเลื่อนขั้นเลื่อนตำแหน่งแทนการสอบแข่งขัน

ข้าราชการและลูกจ้างเกือบทั้งหมด ไม่เคยติดขั้นเงินเดือน และเห็นว่าควรใช้วิธีการสอบแข่งขันในการเลื่อนตำแหน่งหรือเสนอผลงาน

3) รางวัลและการลงโทษ

ผู้บริหารส่วนใหญ่มีอำนาจโดยตรงในการพิจารณาความดี ความชอบโดยใช้ผลงานดีเด่นเป็นเกณฑ์ในการพิจารณา 2 ชั้นปกติ

ข้าราชการและลูกจ้างส่วนใหญ่ระบุว่า มีการกำหนดเกณฑ์การพิจารณา 2 ชั้นปกติ

4) การพัฒนาบุคลากร

ผู้บริหารสองในสามระบุว่า มีแผนพัฒนาของหน่วยงาน ส่วนการประเมินผลการทำงานฝึกอบรมหลักสูตร ศอ.บต. ระบุว่าได้รับประโยชน์มาจากการประชุมพิเศษ ในเรื่องทัศนคติต่องาน

และเห็นว่าส่วนกลางเป็นหน่วยงานที่พัฒนาบุคลากรได้ดีที่สุด โดยให้เหตุผลว่าวิทยากรมีความรู้ความสามารถดี

5) สวัสดิการ

ข้าราชการและลูกจ้าง ส่วนใหญ่ระบุว่ามีเกณฑ์การจัดบ้านพัก และเป็นไปตามเกณฑ์ปัญหาที่ประสบคือ ด้านความสะดวกในการเดินทาง ส่วนใหญ่ตอบว่า ได้รับสวัสดิการไม่พอเพียงได้เสนอความคิดเห็นว่าควรเพิ่มเติมค่าเบี้ยเลี้ยงเสี่ยงภัยในพื้นที่ และส่วนใหญ่วะบุว่า สหกรณ์ออมทรัพย์สามารถช่วยแก้ปัญหาสวัสดิการได้มาก

ข้อเสนอแนะ นอกจากจะใช้ระบบคุณธรรมในการคัดเลือกข้าราชการพิเศษแก่คนในพื้นที่ กรมควรบรรจุอัตรากำลังให้พอเพียงกับปริมาณงาน ควรมีการกระจายโควตา 2 ชั้นพิเศษให้ทั่วถึง และควรกำหนดเกณฑ์ให้ชัดเจน ศอ.บต. ควรเร่งดำเนินการ ปฐมนิเทศข้าราชการที่บรรจุใหม่ และผู้ย้ายโอนมาจากภาคอื่น ๆ ควรจัดสวัสดิการให้พอเพียง และเป็นธรรมในเรื่องเบี้ยเสี่ยงภัย

สันหัตถ์ ณ นคร (2540 อ้างถึงใน จุมพฏ พงษ์สุวรรณ, 2542 : 28-29) ศึกษาเรื่องเจตคติของชาวไทยมุสลิมในตำบลกรงปินัง กิ่งอำเภอกรงปินัง จังหวัดยะลา ต่อการก่อการร้ายในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ผลการศึกษาพบว่า

1) ชาวไทยมุสลิม มีเจตคติเชิงไม่แน่ใจต่อสาเหตุการก่อการร้ายและสถานการณ์การก่อการร้ายในจังหวัดชายแดนภาคใต้

2) ชาวไทยมุสลิมที่มีอายุ อาชีพ รายได้ ระดับการศึกษาสายสามัญ ระดับการศึกษาสายศาสนาอิสลามต่างกัน จะมีเจตคติต่อการก่อการร้ายในจังหวัดชายแดนภาคใต้ไม่แตกต่างกัน

3) ชาวไทยมุสลิมที่มีการรับรู้ข่าวสารมาก มีเจตคติเชิงไม่แน่ใจต่อสาเหตุการก่อการร้าย และสถานการณ์การก่อการร้ายในจังหวัดชายแดนภาคใต้มากกว่าชาวไทยมุสลิมที่มีการรับรู้ข่าวสารปานกลางอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

4) ชาวไทยมุสลิมที่เป็นผู้นำทางสังคม มีเจตคติที่ไม่แน่ใจต่อสาเหตุการก่อการร้ายในจังหวัดชายแดนภาคใต้ มากกว่าผู้ที่ไม่ได้เป็นผู้นำทางสังคมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

5) เจตคติของชาวไทยมุสลิมต่อการก่อการร้ายในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ไม่ขึ้นอยู่กับอายุ อาชีพ รายได้ ระดับการศึกษาสายสามัญ และระดับการศึกษาสายศาสนาอิสลาม แต่ขึ้นอยู่กับการรับรู้ข่าวสารอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และขึ้นอยู่กับสถานภาพทางสังคมว่าเป็นผู้นำหรือไม่เป็นผู้นำทางสังคมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

6) การรับรู้ข่าวสารเป็นตัวพยากรณ์ที่สามารถพยากรณ์เจตคติต่อสาเหตุของการก่อการร้ายในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ได้ร้อยละ 1.64 โดยมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

พรไทย ศิริสาริตกิจ (2541: บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง การรับรู้ข่าวสารจากหนังสือพิมพ์รายวันของประชาชนในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ผลการศึกษาพบว่า

1) ประชาชนในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ เลือกรับข่าวสารจากโทรทัศน์ อันดับที่ 1 มากที่สุด ร้อยละ 75.4 รองลงมาคือ หนังสือพิมพ์ ร้อยละ 13.1 วิทยู ร้อยละ 8.1 และ นิตยสาร 3.8

2) ผลการทดสอบสมมติฐานในส่วนของความสัมพันธ์ 2 ตัวแปร พบว่า เพศ อายุ อาชีพ รายได้ เขตที่อยู่อาศัย ทศนคติของผู้อ่านต่อหนังสือพิมพ์รายวัน และการติดต่อกับผู้นำความคิดเห็นไม่มีความสัมพันธ์กับการรับรู้ข่าวสารจากหนังสือพิมพ์รายวันที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ส่วนการศึกษา การนับถือศาสนา และภาษาที่ใช้สื่อสารในชีวิตประจำวัน มีความสัมพันธ์โดยประเด็นที่น่าสนใจ พบว่า ประชาชนยังมีการศึกษาสูงขึ้นก็จะมีการใช้ภาษาไทยสื่อสารในชีวิตประจำวันมากขึ้น และนำไปสู่การรับรู้ข่าวสารจากหนังสือพิมพ์รายวันมากขึ้นด้วย

3) ผลการทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระกับตัวแปรตามโดยคุมตัวแปรการติดต่อกับผู้นำความคิดเห็น พบว่า เพศ อายุ การศึกษา อาชีพ ทศนคติของผู้อ่านหนังสือพิมพ์รายวันกับการรับรู้ข่าวสารจากหนังสือพิมพ์รายวัน เป็นความสัมพันธ์ลงภายใต้เงื่อนไขการติดต่อกับผู้นำความคิดเห็น ซึ่งเป็นตัวแปรภายนอก ส่วนรายได้ การนับถือศาสนา เขตที่อยู่อาศัย ภาษาที่ใช้สื่อสาร ในชีวิตประจำวันกับการรับรู้ข่าวสารจากหนังสือพิมพ์รายวันมีความสัมพันธ์เฉพาะอย่าง ภายใต้เงื่อนไขการติดต่อกับผู้นำความคิดเห็นซึ่งเป็นตัวแปรเฉพาะอย่าง

โกลล มากจันทร์ (2542 : บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง ทศนคติของทนายความต่อการดำเนินงานตามโครงการทนายความอาสาประจำส่วนราชการ : ศึกษาเฉพาะกรณีทนายความในจังหวัดสงขลา ผลการศึกษาพบว่า การรับข้อมูลข่าวสาร และความตระหนักถึงความสำคัญของสภาทนายความมีความสัมพันธ์กับทศนคติของทนายความอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

จุมพฏ พงษ์สุวรรณ (2542 : บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง การวิเคราะห์เชิงเปรียบเทียบเกี่ยวกับสถานการณ์การก่อการร้ายและการก่อความไม่สงบในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ : ในปี พ.ศ. 2531-2540 พบว่า การก่อการร้ายในประเทศไทยเกิดจากปัจจัยภายในประเทศ ปัจจัยภายนอกและปัจจัยเสริม กล่าวคือ ปัจจัยภายในประเทศนั้น เกิดจากสาเหตุความเชื่อดั้งเดิมในอดีตของชาวไทยมุสลิมว่าตนเองเป็นชนกลุ่มน้อยในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ไม่ได้เป็นคนไทย

เกิดความรู้สึกเป็นปฏิปักษ์ต่อชาวไทยพุทธจึงต้องแบ่งแยกดินแดนออกไปเป็นอิสระ เกิดจากความขัดแย้งระหว่างเจ้าหน้าที่ของรัฐกับชาวไทยมุสลิม หรือระหว่างเจ้าหน้าที่ของรัฐเอง และขยายไปสู่ความขัดแย้งเรื่องผลประโยชน์ ทำยที่สุดประเด็นความขัดแย้งขยายบานปลายเป็นประเด็นทางการเมือง มีการนำเหตุการณ์การก่อการร้าย อาชญากรรมในรูปแบบความรุนแรงต่าง ๆ ไปเป็นเครื่องมือต่อสู้ในทางการเมือง เพื่อช่วงชิงฐานเสียงมวลชน หรือกลั่นแกล้งกันเองระหว่างนักการเมืองฝ่ายค้านและรัฐบาล เป็นต้น ปัจจัยภายนอกนั้นเกิดจากการกำหนดนโยบายระหว่างประเทศ ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ สถานการณ์การก่อการร้ายสากล และการได้รับการสนับสนุนจากรัฐก่อการร้ายในส่วนปัจจัยเสริม ได้แก่ สภาพของประชาชนในประเทศขณะนั้นที่ไม่พอใจต่อสถานะทางสังคมเศรษฐกิจและการเมือง รัฐบาลไร้เสถียรภาพ ละทิ้งประชาชน จึงเป็นโอกาสอันดีที่ทำให้บุคคลที่ไม่หวังดีต่อประเทศชาติ ทำการชี้นำ ถ้ายทอดความคิดที่ผิด ๆ ให้แก่ประชาชนในพื้นที่

ธีระยุทธ ลาดีพี (2542 : บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง การสะท้อนภาพของเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับชาวมุสลิมในหนังสือพิมพ์ไทย ผลการศึกษาพบว่า

1) หนังสือพิมพ์ไทยมีลักษณะการนำเสนอเนื้อหาของเหตุการณ์เกี่ยวกับชาวมุสลิมในรูปแบบของข่าวเป็นหลัก โดยปรากฏอยู่ในหน้าต่างประเทศมากกว่าหน้าอื่น ๆ และส่วนใหญ่ให้ความสำคัญไม่มากนัก โดยมักนำเสนอเป็นหัวข่าวธรรมดา และหัวข่าวรองหน้าใน ส่วนประเภทเนื้อหาของเหตุการณ์ที่ถูกนำเสนอเป็นจำนวนมากที่สุด ได้แก่ เนื้อหาประเภทปัญหาสังคม ความไม่สงบในสังคม อาชญากรรม วิทยาศาสตร์ สงคราม การเคลื่อนไหวทางทหาร การเมืองระหว่างประเทศ และการเมืองในประเทศ และเมื่อพิจารณาเนื้อหาในเชิงบวก-ลบ พบว่า เนื้อหาในเชิงลบจะถูกนำเสนอมากกว่าเนื้อหาในเชิงบวก นอกจากนั้นยังพบอีกว่าหนังสือพิมพ์ไทยจะนำเสนอเนื้อหาของเหตุการณ์เกี่ยวกับชาวมุสลิมที่มีองค์ประกอบคุณค่าข่าวในด้านความเด่น ความขัดแย้งลึกลับ ซับซ้อน ซ่อนเงื่อน และร้าวอารมณ์ความรู้สึกค่อนข้างมาก สำหรับสถานที่เกิดเหตุการณ์ในเนื้อหา มักเกิดขึ้นในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และตะวันออกกลางมากกว่าภูมิภาคอื่น ๆ

2) หนังสือพิมพ์ไทย มีการอ้างอิงแหล่งข้อมูลประเภทอื่น ๆ โดยเฉพาะบุคคลที่ไม่ใช่ชาวมุสลิม และสำนักข่าวในโลกตะวันตกมากกว่าแหล่งข้อมูลที่เป็นบุคคลชาวมุสลิม และสื่อสารมวลชนของมุสลิม

3) หนังสือพิมพ์ไทยมีความโน้มเอียงในการนำเสนอเนื้อหาที่เป็นไปในทิศทางลบมากกว่าเนื้อหาในทิศทางบวกในเหตุการณ์เกี่ยวกับชาวมุสลิม

4) ภาพลักษณ์ของชาวมุสลิมที่ถูกนำเสนอในหนังสือพิมพ์ไทย เป็นภาพลักษณ์ในเชิงลบมากกว่าภาพลักษณ์ในเชิงบวก โดยภาพลักษณ์ที่ถูกนำเสนอมาก ได้แก่

- 4.1) กลุ่มภาพลักษณ์ใจก่อการร้าย / ก่อวินาศกรรม / มุสลิมหัวรุนแรง
- 4.2) กลุ่มภาพลักษณ์การจลาจล / ม็อบ / ประท้วง
- 4.3) กลุ่มภาพลักษณ์การฝ่าฝืน / ไม่ให้ความร่วมมือ / ละเมิดข้อตกลงสัญญา
- 4.4) กลุ่มภาพลักษณ์การทดลอง สิ่งสม ช้องสมอาวุธร้ายแรง
- 4.5) กลุ่มภาพลักษณ์การประสบวิกฤติเศรษฐกิจอย่างร้ายแรง

คารุติ แขวงโสภา (2542 : บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อเจ้าหน้าที่ตำรวจในการป้องกันปราบปรามการก่อการร้ายในพื้นที่จังหวัดยะลา ปัตตานี และนราธิวาส ผลการศึกษา พบว่า ในการป้องกันปราบปรามการก่อการร้ายในพื้นที่จังหวัดยะลา ปัตตานี และนราธิวาส มีปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการทำงานของเจ้าหน้าที่ตำรวจ ได้แก่ ภูมิสำเนาเดิม ศาสนา การใช้ภาษามลายู และลักษณะภูมิประเทศ

วชิระ อัลภาชนี (2546 : บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง ความคิดเห็นของข้าราชการผู้ปฏิบัติงานด้านความมั่นคงต่อเหตุการณ์ การก่อความไม่สงบเรียบร้อยในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ พบว่า การเกิดเหตุการณ์ความไม่สงบเรียบร้อยในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ เกิดจากสาเหตุด้านต่าง ๆ คือ

- 1) นักการเมืองในพื้นที่ที่สูญเสียผลประโยชน์มักนำไปสู่การเกิดเหตุการณ์ความไม่สงบในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ เป็นสาเหตุที่สำคัญที่สุด
- 2) ปัญหาการสร้างเงื่อนไขจากเจ้าหน้าที่ของรัฐ เป็นประเด็นที่สำคัญที่กลุ่มก่อการร้ายนำไปกล่าวอ้างเรียกร้องในการก่อความไม่สงบเรียบร้อย เป็นสาเหตุรองลงมา
- 3) ปัญหาค้นด้อยโอกาสทางสังคมและคุณภาพการศึกษายังเป็นสาเหตุสำคัญในการเกิดการก่อความไม่สงบเรียบร้อย
- 4) ประวัติศาสตร์ของสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ เป็นสาเหตุหนึ่งที่ก่อความไม่สงบในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้

ส่วนการทดสอบสมมติฐาน พบว่า อายุ การศึกษา สังกัดที่ปฏิบัติงาน อายุราชการ ลักษณะงานที่ปฏิบัติ และระยะเวลาที่อยู่ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกันต่อสาเหตุการก่อความไม่สงบเรียบร้อยในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ทางสถิติที่ระดับ 0.05

ไมตรี สะมะแอ (2546 : บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง การก่อการร้ายในจังหวัดชายแดนภาคใต้ของไทย พบว่า สถานการณ์ความไม่สงบหรือการก่อการร้ายในจังหวัดชายแดนภาคใต้ของไทยเกิดจากตัวแปรสำคัญคือ การมีขบวนการแบ่งแยกดินแดนเกิดขึ้นในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดขบวนการแบ่งแยกดินแดนคือ อิทธิพลแห่งประวัติศาสตร์ ศาสนา และวัฒนธรรม นอกจากนี้ยังมีปัจจัยเสริมที่ทำให้เกิดสถานการณ์การก่อการร้าย คือ ปัญหาการศึกษาของประชาชน ปัญหาด้านเศรษฐกิจและความยากจน และกลุ่มผลประโยชน์ซึ่งใช้สถานการณ์การก่อการร้ายเป็นเครื่องมือในการแสวงหาผลประโยชน์ ซึ่งก็ได้ผลตามที่คาดหมาย สถานการณ์การก่อการร้ายในจังหวัดชายแดนภาคใต้ของไทยจะหมดไปก็ต่อเมื่อไม่มีขบวนการแบ่งแยกดินแดนหรือที่รัฐบาลเรียกว่าโจรก่อการร้ายในปัจจุบัน หลงเหลืออยู่เลย เพราะจะทำให้ไม่มีผู้ใดนำมาอ้างและใช้ในการแสวงหาผลประโยชน์จากสถานการณ์การก่อการร้ายได้อีกต่อไป

เจมส์ ดับบลิว เฟสเลอร์ (อ้างถึงใน เจษฎา อรุณพัฒน์พงศ์ , 2528 : 51) กล่าวว่า ในกระบวนการนโยบายขั้นตอนที่น่าสนใจ คือการปฏิบัติตามนโยบาย ซึ่งเป็นขั้นตอนที่สำคัญยิ่ง ความสำเร็จหรือล้มเหลวของนโยบายขึ้นอยู่กับการปฏิบัติตามนโยบาย ความสำเร็จของการปฏิบัติตามนโยบายนี้ขึ้นอยู่กับปัจจัย 3 ข้อ ได้แก่

- 1) สมรรถนะและความจริงใจของผู้นำ
- 2) การมีเป้าหมายในนโยบายชัดเจน
- 3) การริเริ่มที่ดีของกระบวนการกำหนดนโยบาย

นอกจากนี้ยังได้ชี้ถึงปัจจัยที่มีนัยสำคัญแห่งความล้มเหลวของการปฏิบัติตามนโยบายมี 6 ข้อ ได้แก่

- 1) ความเฉื่อยชาขององค์การ
- 2) ความซับซ้อนของผู้รับบริการ
- 3) การมีขอบเขตแห่งความพยายามไม่เพียงพอ
- 4) การสนับสนุนจากรัฐมีต่ำหรือน้อยมาก
- 5) การมีงบประมาณไม่เพียงพอ
- 6) การขาดผู้นำที่มีความสามารถหรือมีความจริงใจต่อการปฏิบัติงาน

เพรสแมนและวินคาฟสกี (อ้างถึงใน อาคม ใจแก้ว , 2533 : 10-11) ได้ให้คำนิยามของ "การนำนโยบายไปปฏิบัติ" ว่าเป็นการกระทำสิ่งต่าง ๆ ให้สำเร็จ ความหมายดังกล่าวจะมี

ความชัดเจนมากยิ่งขึ้น เมื่อนำนิยามของ แวนมิเตอร์และแวนฮอร์น มาขยาย (Van Meter and Van Horn, 1975 : 447) โดยกล่าวว่า การนำนโยบายไปปฏิบัติจะหมายถึงการกระทำเพื่อบรรลุเป้าหมายตามที่กำหนดไว้ในนโยบายเบื้องต้น การกระทำหรือการดำเนินการดังกล่าว อาจจะทำโดยภาครัฐหรือเอกชน ทั้งในลักษณะของกลุ่มหรือเอกชน ทั้งในลักษณะของกลุ่มหรือบุคคลก็ได้ แต่ในทัศนะของ ชูซาน บาร์เรตต์ ฟัดจ์ (Barrett and Fudge, 1981 : 12-13) กลับชี้ให้เห็นว่าการนำนโยบายไปปฏิบัติไม่จำเป็นที่จะพิจารณาถึงควมมีประสิทธิภาพของแต่ละนโยบาย แต่สิ่งสำคัญก็คือ การสังเกตถึงความเป็นจริงที่เกิดขึ้นในการปฏิบัติแต่ละนโยบายด้วยการทำความเข้าใจว่า "อย่างไร" (How) และ "ทำไม" (Why) ฉะนั้นการให้ความสำคัญในลักษณะเช่นนี้จึงควรมุ่งความสนใจไปสู่พฤติกรรมหรือการกระทำของกลุ่ม / บุคคล ปัจจัยที่เป็นตัวกำหนดพฤติกรรม (Behavioural determinant) ตลอดจนการแสวงหาคำตอบจากความสัมพันธ์ระหว่างปรากฏการณ์จริงที่เกิดขึ้นกับนโยบาย ดังนั้น ภาคใต้ ทัศนะการมองเช่นนี้เอง บาร์เรตต์ และฟัดจ์ จึงมองว่า การนำนโยบายปฏิบัติ (Implementation or action) ก็คือ ความต่อเนื่องตามลำดับขั้นตอนของการตอบสนอง (a series of responses) ที่เริ่มจากการยอมรับในระดับแนวคิดหรืออุดมการณ์ที่นำไปสู่การปฏิบัติในระดับพื้นที่ ตลอดจนสภาวะความกดดันจากองค์การต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องจำนวนหนึ่งซึ่งจะเข้ามามีอิทธิพล และควบคุมการกระทำนั้น ๆ

จำรูญ ก้องศิริวงศ์ (2548 : บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่องทัศนคติของเยาวชนตอนนโยบายรัฐบาลในการแก้ปัญหาความไม่สงบในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ : ศึกษากรณีเยาวชนที่กำลังศึกษาในวิทยาลัยเทคนิคยะลา พบว่า ระดับการรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับความไม่สงบในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ส่วนมากอยู่ในระดับปานกลาง มีการรับรู้ข้อมูลข่าวสารจากโทรทัศน์มากที่สุด และระดับประสบการณ์จากเหตุการณ์ความรุนแรงในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ส่วนมากอยู่ในระดับต่ำ และมีประสบการณ์ตนเองเคยได้รับผลกระทบจากผู้ก่อความไม่สงบมากที่สุด

ดาวูด ซา (2548 : บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่องความคิดเห็นและพฤติกรรมของผู้นำศาสนาอิสลามที่มีต่อสถานการณ์ความไม่สงบในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ พบว่า ผู้นำศาสนามีความคิดเห็นว่าปัญหาความไม่สงบในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้เกิดจากการกำหนดนโยบายของรัฐ แนวทางการบริหารจัดการของรัฐ และการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่รัฐ ไม่มีความสอดคล้องเหมาะสม และขาดความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องในเอกลักษณ์พื้นฐานของประชาชนในพื้นที่